Janar Holm
Haridus- ja teadusministeerium
Munga 18, 50088 Tallinn

Meie: 08.11.2013 nr K-2/59
Teie: 29.10.2013 nr 1.1-11/13/6013

MTÜ Lastekaitse Liit arvamus Eesti elukestva õppe strateegia 2020 projektile

MTÜ Lastekaitse Liit tunnustab Eesti Koostöö Kogu, Eesti Haridusfoorumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi initsiatiivi ja tegevust „Eesti elukestva õppe strateegia 2020“ koostamisel, milles lepitakse kokku järgmise seitsme aasta strateegilised fookused. Täname võimaluse eest taaskord esitada omapoolsed tähelepanekud Eesti elukestva õppe strateegia 2020 projektile. MTÜ Lastekaitse Liit esitas strateegia koostamise käigus arvamuse Koostöö Kogule 25.06.2013. (lisatud), milles Lastekaitse Liidu vanematekogu liikme prof. Taimi Tulva esitatud ettepanekuid (mh seenioride õpe) palume käesoleva arvamuse puhul täiendavalt arvesse võtta.

MTÜ Lastekaitse Liit peab äärmiselt oluliseks kõiki lapsi kaasava ja lapse huvisid arvestava hariduspoliitika kujundamist ja ellurakendamist. Vajalik on interdistsiplinaarne lähenemisviis, mis ühendab erinevaid valdkondi esindavate spetsialistide lähenemisnurgad ning võimaldab arvestada iga õpilase vajadustega terviklikult. Euroopa Parlamentaarse Assamblee dokument «Euroopa laste strateegia» soovitab ELi liikmesriikidel iga seadust-määrust ja tegevusprogrammi analüüsida juba enne vastuvõtmist sellelt seisukohalt, mil moel see võiks lastele mõjuda. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 24 sätestab: Kõikides lastega seotud toimingutes, mida teevad avalik-õiguslikud asutused või eraõiguslikud institutsioonid, tuleb esikohale seada lapse huvid. Euroopa 2020. aasta strateegias esitatakse visioon 21. sajandi Euroopast, kus tänastel lastel on parem haridus, juurdepääs teenustele ja kasvamiseks vajalikele vahenditele, et tulevikus juhtida Euroopa 22. sajandisse. Uus strateegia annab valikuvabaduse, misläbi suureneb aga ka vastutus eesmärkide saavutamiseks.

Strateegia projektis on rõhutatud, et dokument vastab küsimustele, kuidas tagada igale Eesti inimesele võimalus väärikaks eneseteostuseks ja saavutada Eesti riigile hädavajalikud hariduseesmärgid. Eelnevast tingituna juhib MTÜ Lastekaitse Liit alljärgnevalt strateegia koostajate tähelepanu kitsaskohtadele, mida strateegia lõpliku versiooni puhul palume arvesse võtta.

MTÜ Lastekaitse Liit rõhutab, et Salamanca deklaratsioonis (1994) sätestatud põhimõtted, mis lähtuvad võrdsetest võimalustest seoses tegeliku juurdepääsuga õpikogemustele, individuaalsete erinevuste austamise ja kõigile kättesaadava kvaliteetse haridusega, mis keskendub inimeste tugevatele külgedele, mitte nõrkustele, peaksid olema igasuguse hariduspoliitika, mitte üksnes tugiõppega tegelevate poliitikavaldkondade aluseks. Samuti on õppekorralduse reformimisel tervikuna riigil oluline lähtuda endise ÜRO haridusõiguse eriraportööri Katarina Tomaševski poolt loodud nelja A skeemist, mille kohaselt peavad riigid tagama hariduse kättesaadavuse (ingl *availability of education*), juurdepääsu haridusele (*access to education*), hariduse kohandatavuse - (*adaptability of education*) ja hariduse arvestatavuse (*acceptability of education*)[1]. Erinevatest uuringutest selgub, et paljudel KOV´idel puudub täna eelarveline võimekus koondamaks piisavalt kompetentsi, et pakkuda kvaliteetseid avalikke teenuseid. Seega suudetakse ülesandeid täita valikuliselt, ning seetõttu ei saa me tihti rääkida ka vajalikust ennetustööst[2] ja tugiteenustest.[3]

---

[1] Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.right-to-education.org/node/226

[2] Riigikontrolli audit „Laste hoolekande korraldus valdades ja linnades“. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.riigikontroll.ee/tabid/168/amid/557/ItemId/664/language/et-EE/Default.aspx ja Riigikontrolli audit „Avalike teenuste pakkumise eeldused väikestes ja keskustest eemal asuvates omavalitsustes“. Arvutvõrgus kättesaadav

Kannatajaks aga on just haavatavamad rühmad sh lapsed. Samas on igal lapsel õigus mitmekülgsele arengule, olenemata millises piirkonnas ta Eestis elab, mis keelt ta räägib, või milline on tema pere majanduslik olukord. Oluline ei ole pelgalt kvaliteetne ja kõigile kättesaadav põhiharidus, vaid ka tugiteenuste ja huvihariduse kättesaadavus igale lapsele. Riik on kohustatud selle õiguse tagama, vastavalt 1991. aastal ratifitseeritud Lapse õiguste konventsioonile. Põhiseaduse § 28 alusel on lubamatu, et lapse sotsiaalsete põhiõiguste tagatus riigi eri piirkondades nii olulisel määral varieerub. Ka Riigikohus on oma 16. märtsi 2010.a lahendi nr 3-4-1-8-09 punktis 67 rõhutanud: „Nii näiteks ei ole PS § 28 mõtte kohaselt aktsepteeritav olukord, kus peamiste sotsiaalsete põhiõiguste tagatus on osas, milles selle eest vastutab kohalik omavalitsus, riigi erinevates piirkondades olulisel määral varieeruv /…/.“ 01. juunil 2012 aastal avaldatud Praxise ja Lasteombudsmani Lapse õiguste ja vanemluse monitooring 2012,[4] mille kohaselt 23% täiskasvanutest ja 16% lastest ei ole lapse õigustest kuulnud (eristus Kirde-Eesti, kus 67% lastest ei nõustunud väitega, et kõigil lastel on ühesugused õigused). Lapse õiguste tagamiseks on vaja kindlustada laiaulatuslik teavitus- ja ennetustöö kõigil tasanditel, suurendades seeläbi laste võimalusi omandada võimetele ja vajadustele vastav haridus.

Euroopa Ühenduse ettepanekus 2020. aasta hariduseesmärkide kohta peetakse hariduslike erivajadustega õppijaid prioriteediks. Seega on mõneti üllatav, et Haridus- ja teadusministeerium ei ole arvamuse andjana kaasanud Eesti Puuetega Inimeste Koda, kellel olemas valdkondlik oskusteave. Olukorras, kus puuetega inimeste arv on kasvutrendis, ületades 10% elanikkonnast; 2010.a statistikast on teada, et puudega tööealisi inimesi (15-74) oli 74 500 inimest, neist 60 200 olid mitteaktiivsed (80,8%), 4400 olid arvel töötutena ning ainult 9900 töötasid (13%); puudega inimeste lõpetatud kõrgem haridustase on madalam kui mitte- puudega inimestel; ning tööandjad ei ole huvitatud puudega inimeste palkamisest – on strateegias põhjendamatult vähe pööratud tähelepanu erivajadustega inimestele ja nende toetamisele tervikuna. Erivajadustega inimeste probleeme ei ole strateegias kitsaskohtadena (lk 6-7) välja toodud, samuti puuduvad indikaatorid eesmärkide saavutamist mõõtvate näitajate koondtabelis.

Strateegia projektis rõhutatakse, et oleme edukad vaid juhul, kui teadvustame vajadust pidevalt juurde ja ümber õppida, olla ettevõtlik ja loov, et kiirelt muutuvas keskkonnas toime tulla. Strateegias on kasutatud 7 korda sõna *edu* erinevates variatsioonides, aga paraku mitte ühtegi korda sõna *sallivus*. Olukorras, kus Eesti OECD maade arvestuses sallivuse osas viimasel kohal, on viimane aeg ka strateegia antud aspektist üle vaadata. Koolirõõmu(tuse) ja koolivägivalla temaatikat dokumendis käsitletud ei ole.

Laps veedab koolis suure osa oma ajast, seega on väga oluline, et tema vaimne ja füüsiline heaolu oleksid tagatud. Samuti peaks koolis veedetud aeg olema võimalikult produktiivne. Paraku ei pruugi see aga alati nii olla, kuna koolivägivald on muutunud tavaliseks kooliskäimise osaks.[5] See aga pärsib õppimist, muudab õpilase enesehinnangu madalaks ning võib inimest mõjutada pikki aastaid, vahel kogu ülejäänud elu. Seepärast on oluline mõista, kuidas kiusamine ja olla kiusatav mõjutavad nooruse heaolu ning normaalset funktsioneerimist.[6] On läbi viidud erinevaid uuringuid, mis

---

http://www.riigikontroll.ee/tabid/206/Audit/2210/OtherArea/1/language/etEE/Default.aspx

[3] MTÜ Lastekaitse Liit uuring „Lapse heaolu hindamine“ 2013: Lastekaitsetöötajate tähelepanekud (lk 10): *„Teenused on kallid ja kogu nomenklatuuri saavad tagada ainult väga suured ja rikkad omavalitsused (linnad)“; „Teenuste puudumine ja ressursid - puuduvad toetavad teenused, nende saamine on juhuslik, keeruline ega vasta alati vajadusele. Kohalikul tasandil puudub arusaam teenustevõrgu vajalikkusest ning tahe valdkonna arenguga sisuliselt ja järjepidevalt tööd teha.“*

[4] Karu, M.; Turk, P.; Biin, H.; Suvi, H. (2012) Lapse õiguste ja vanemluse monitooring. Laste ja täiskasvanute küsitluse kokkuvõte. Poliitikauuringute Keskus Praxis. Arvutivõrgus kättesaadav: http://lasteombudsman.ee/sites/default/files/lapse_oiguste_ja_vanemluse_monitooringu_kokkuvote.pdf

[5] Kambek, K. (2013) Koolivägivald ja selle ennetamine. Bakalaureuse töö. Tartu Ülikool. Arvutivõrgus kättesaadav: http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/32087/kambek_kadre.pdf

[6] Juvonen, J., Graham, S., Schuster, M.A. Bullying Among Young Adolescents: The Strong, the Weak, and the

käsitlevad laste hoiakuid ning suhtumist vägivalda. Tartu ülikooli teadlaste poolt 2006 aastal läbiviidud uuringus[7] rõhutatakse, et kõige enam seostub vägivald laste jaoks just kooliga. Näiteks 40% Pärnu linna õpilastest kinnitab, et nende koolis esineb vägivalda.[8] Aastal 2011 Pärnu kõikides koolides (5-12 klassid) läbiviidud uuring kinnitab, et pere majandusliku olukorra ja lapse vägivalla ohvriks langemise vahel on statistiline seos. Puuduses või kehvapoolse majanduslikku olukorraga perede lastel on suurem tõenäosus langeda koolis vägivalla ohvriks. Vastavalt Põhikooli Riiklikule õppekavale, on õppekeskkond õpilasi ümbritsev vaimse, sotsiaalse ja füüsilise keskkonna kooslus, milles õpilased arenevad ja õpivad, ning kus alusväärtustena tähtsustatakse üldinimlikke väärtusi (ausus, hoolivus, aukartus elu vastu, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu). Lapse õiguste tagamiseks on vaja kindlustada laiaulatuslik ennetustöö kõigil tasanditel. Selleks, et koolipere ühtsetel alustel toimida saaks, ning tagatud on turvaline ja toetav õppekeskkond, on kooliperel vaja ühiseid väärtusi. Seega on väga oluline laste väärtushoiakute: sallivuse, austuse, hoolivuse ja julguse soodustamine alates lasteaiast. Praeguseks on MTÜ Lastekaitse Liit projektiga "Kiusamisest vaba lasteaed" (http://kiusamisestvabaks.ee/) liitunud üle Eesti 317 lasteaeda, Haridus- ja Teadusministeerium peab oluliseks, et 2014. aastaks hakkavad metoodikat rakendama kõik Eesti lasteaiad. Lasteaias loodud head suhted on kooli minevatele lastele vajalik pagas, mis aitab toime tulla sotsiaalsete suhetega koolis. Sõbralikuma ja positiivsema koolikeskkonna saavutamiseks on vajalik probleemi ennetamisega tegeleda varases koolieas. Seda kõike aitab saavutada eelnevaga seotud metoodika “Kiusamisest vaba kool”, mille sihtgrupiks on 7-10 aastased lapsed, lapsevanemad ja õpetajad ning mis on seotud põhikooli riikliku õppekavaga. Novembris alustasid metoodika rakendamisega 25 pilootkooli (iga kool 2 klassiga).

Strateegia koostamisel tuleb meeles pidada, et lapsed ei ole ainult haridussüsteemi objektid, vaid ka nende poolt realiseeritava õiguse subjektid.

Igakülgsele koostööle lootma jäädes, ning edaspidigi valmis protsessi panustama.

Lugupidamisega,

Alar Tamm

MTÜ Lastekaitse Liit juhataja

Koostaja: Helika Saar (liit@lastekaitseliit.ee)

Troubled. USA, 2003, lk 1231. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.pediatrics.org/cgi/content/full/112/6/1231

[7] Strömpl, J., Selg, M., Soo, K., Šahverdov-Žarkovski, B. Eesti teismeliste vägivallatõlgendused. Uuringiraport. Tallinn, 2006, eessõna. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/nr_203_2007_20Teismeliste_20v_C3_A4givald_1_.pdf

[8] Probleemid koolides 2011. Riskikäitumine Pärnu linna kooliealiste õpilaste seas. (2011) Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.parnu.ee/fileadmin/user_upload/areng/uurimused/Probleemid_koolides_2011_raport.pdf

Mõned kommentaarid elukestva õppe strateegia kohta

25.06.2013.a.

Andekuste väljaarendamise kõrval tuleb mõelda ka teiste erivajaduste arvestamise peale. Kui palju üldse saab vaadelda erivajadusi, mis oluline teema ka strateegia kontekstis.
2.4. Mida peetakse silmas õppija individuaalsuse arvestamisel? Kuidas õppija eripära arvestatakse, pisut avada. Millised õppemeetodid ja millised tugimeetmed arvestavad õpilase eripära, häiret või puuet. Siit edasi: mil viisil tagada lapse vaimne ja füüsiline heaolu haridusasutuses? See peaks ka strateegias kajastuma!
Igale jõukohaselt ja huvitavalt- deklaratiivne
2.7. Kuidas saadakse kätte tõenduspõhist informatsiooni? Kuidas tagatakse regulaarse tagasiside mehhanism?
Täienduskoolitust on vaja eri sihtrühmade kõrval ka siduserialade spetsialistidele koos, nn integreeritult läbi viia.
Palga taotlus prioriteet, kuid kuidas seda õpetaja või koolijuhi väljaõppega vastavusse saada. Lisatasud kannustav ja igati õiglane lähenemine.
3.3 Millised on võtmekompetentsid?
Kooliti tulemusnäitajate järjestikuline esiletoomine ei ole hea trend ja nii kujunevad hea ja halva mainega koolid- süvendatakse sildistamist. Kui konkurentsi taotletakse, siis tervetel põhimõtetel.
Milline on õppe-arendustöö terviklik juhtimine (peaks pisut avama)
Kogemusnõustamisele suurema tähelepanu osutamine, see hea mõte.
Kuidas õpetaja tegelikku tööd hinnata? Mille alusel?
Hindamisparadigma muutmine väga tervitatav ja vajalik, just võimetele vastav. Mida see sisaldab? Avada!
Digihüpe innovatiivne. Vanadel õpetajatel keerukas, iga väheoskav peaks saama mentori, kes teda töö käigus abistab. Vaja ju uuendusedki põhitöö kõrval sisse viia, aga iga asutuse siseselt saab seda siiski korraldada.
Vaatluse all ei peaks olema ainult vähese haridusega noored (nemad eelkõige), aga ka hea haridusega, kes rakendust ei leia. Ehk kuidas rakendamata noori osalusse kaasata, kuna kaasamata kaotame potentsiaalset tööjõudu, süvendame tõrjutust.
Kitsaskoht on paindlik ning sujuv üleminek tööellu. Inimene vajab elukestvat sissetulekut, et osaleda,ennast teostada, mitte saada seda läbi keeruliste hüvitisskeemide, mis eneseväärikust alandavad. Kaotame potentsiaalset tööjõudu.
Hariduse ja tööturu kokkuviimine on vajalik, vajalikud ka tööpoliitilised otsused, mida strateegias hästi on rõhutatud. NN mitteõppijad ja vähese haridusega noored vajavad lühendatud õppekava baasil tööoskuste omandamist? andmist, koostöös kutseõpet pakkuvate asutustega.
Karjäärinõustamise kõrval vajatakse ka ettevõtluse alaseid teadmisi. Seda kindlasti juba põhikoolis.
Kas täienduskoolitust ja ümberõpet ei peaks vanemate tööealiste kohta välja arendama? Neil raske ka koolitusele pääseda.
Aga Seenioride Rahvaülikoolid, rahvaõpistud, kas need ei käi selle strateegia raamidesse? Kohe alguses peaks ära nimetama, mida mõeldakse elukestva õppe all, kas põhikool, gümnaasium, kutsekool, kõrgkool, täiendusõpe, ümberõpe. Õpe seenioridele ja seda hoogustada. Pärnus töötab edukalt Väärikate Ülikool, Tallinnas TTÜ juures samuti.

Töörühm on väga palju ära teinud ja mõtestanud teemat, kuid vajab veel täiendamist, eriti mõistete avamise osas, et ei jääks õõnsaks ning deklaratiivsust paraku palju.

Näib, et põhialused strateegia arendamiseks on välja töötatud ja neid saab edasi lihvida.

Lugupidamisega,

Taimi Tulva
Sotsiaaltöö professor
TLÜ Sotsiaaltöö Instituut
MTÜ Lastekaitse Liit vanematekogu liige
e-post: ttulva@tlu.ee
mobiil: 51 12 532
telefon: 6 409 490